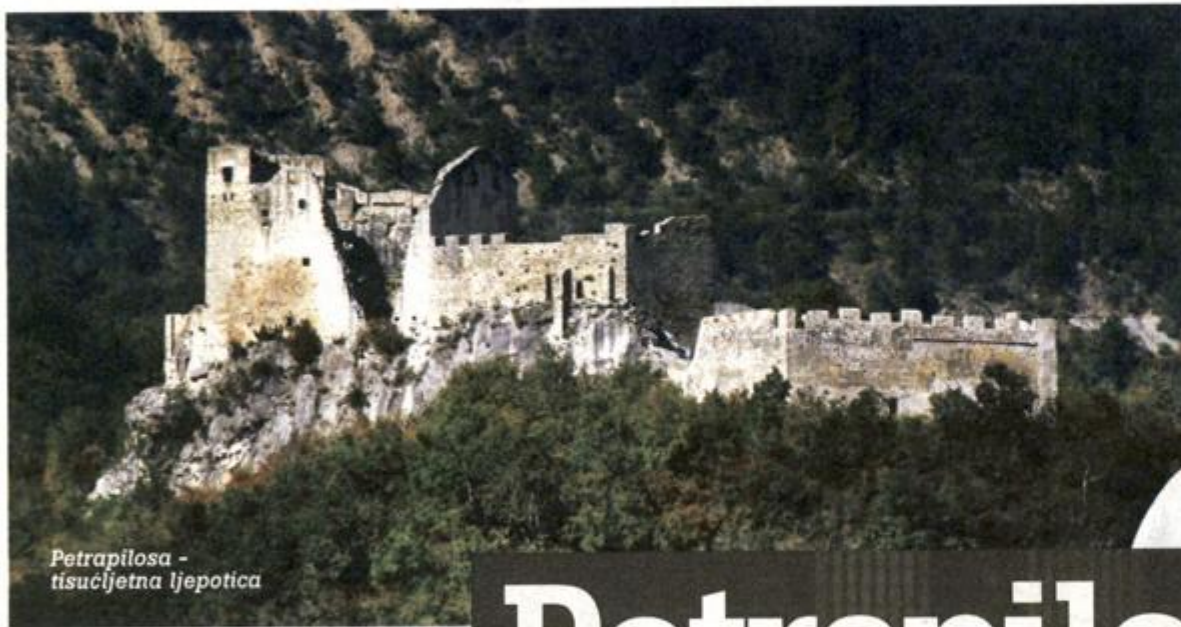

VIŠESTRUKO NAGRAĐENA OBNOVA KAŠTELA BUZETA, PROJEKTANTA VJEKOSLAVA GAŠPAROVIĆA

Petrapilosa -
tisućljetna ljepotica

Nagrađeni projektant
Vjekoslav Gašparović:
"Tišinu treba čuvati!"

Petrapilosa

NAPISAO Zoran ANGELESKI
SNIMILA Edna JURCAN

Kada se u svega pet mjeseci nanižu četiri međunarodne i nacionalne stručne nagrade za projekt obnove tisućljetnog kaštela Petrapilosa kod Buzeta, red je dati glas autorima, prije svega nagrađenom projektantu Vjekoslavu Gašparoviću, arhitektu iz pulske Zadruge Praksa, članu Pulske grupe koja je predstavljala Hrvatsku na arhitektonskom Bijenalu u Veneciji 2012. godine.

Možda i najvrednije jest posebno priznanje koje je prije desetak dana Gašparović dobio na međunarodnom Salonu arhitekture u Novom Sadu, uz obrazloženje da je "projektom naglašena nenametljiva intervencija na utvrdi korištenjem jednostavnih i iskrenih elemenata komunikacije, pritom jasno razlikujući staro od novog, te formirajući nove ambijente".

U Istarskom razvodu - Kostel

- Gotovo anonimno pristup arhitekta uz dobro odmjerenu dozu suzdržanosti odiše poštovanjem prema kulturno historijskom naslijeđu i omogućava sveobuhvatno sagledavanje novooživljenog prostora utvrde, zaključuje se u tom obrazloženju za obnovu srednjovjekovne feudalne utvrde Petrapilose (tal. Pietrapelosa), u Istarskom razvodu naziva se Kostel) koja se nalazi uz rječicu Bračanu, jednu od pritoka rijeke Mirne, duboko u unutrašnjosti sjevernog dijela istarskog poluotoka.

Uz ovo priznanje, ovaj je projekt prvo u svibnju dobio posebno priznanje žirija Europske nagrade za baštinu, dva mjeseca kasnije osvaja nagradu "BigSEE Architecture" u kategoriji krajolika i urbanog prostora, da bi u rujnu - za izvanredna postignuća u području zaštite kulturne baštine u Hrvatskoj - godišnja nagrada "Vicko Andrić" bila dodijeljena konzervatorici Nataši Nefat upravo za vođenje i dovršetak pro-

'dlakavi dvorac' obrijale nagrade!

Vjekoslav Gašparović: "Nažalost, nakon dovršetka projekta, u prostoru utvrde postavljeni su brojni fiksni multimedijalni uređaji. Osjećam da nisu primjereni ovom prirodnom ambijentu jer svojim kontinuiranim radom, danju i noću narušavaju mir, tišinu i mrak ove prirodne lokacije, a svojom materijalnošću narušavaju sklad osnovnih sastavnih elemenata ovog nježnog ambijenta"

Kaštel obnovljen
za nova stoljeća

ČELA KRAJ GAŠPAROVIĆA

Prvi poznati feudalac - Vulingius de Petra Pilosa

Sustavna arheološka istraživanja utvrde Petrapilosa u razdoblju između 2010. do 2019. godine, prilikom čega su prikupljeni brojni nalazi koji su u značajnoj mjeri rasvijetlili način funkcioniranja i svakodnevicu stanovnika utvrde u dugim stoljećima njezina korištenja, vodio je dr. sc. Josip Višnjić, konzervator arheolog pri Hrvatskom restauratorskom zavodu, voditelj Odjela za kopnenu arheologiju sa sjedištem u Juršićima.

Prvotna srednjovjekovna utvrda izgrađena je krajem 11. ili na samom početku 12. stoljeća, vjerojatno od Akvilejskih patrijarha radi nadzora i obrane okolnih posjeda. Međutim, početkom 13. stoljeća temeljito je pregrađena i proširena izgradnjom branič kule, palasa i crkve sv. Marije Magdalene. Upravo iz tog razdoblja datiraju i najraniji povijesni podaci o utvrdi – spominje se prvi poznati feudalac koji uz svoje ime veže naziv utvrde. Bio je to Vulingius de Petra Pilosa, spomenut u dokumentu iz 1210. Ova obitelj upravlja utvrdom narednih 150 godina, kada gospodare zemljištima sjeverno i južno od gornjeg toka rijeke Mirne, Petrapilosom, Grožnjanom, imaju snažan utjecaj u upravi Motovuna te spadaju među najznačajnije istarske plemićke obitelji tog razdoblja, kaže dr. Višnjić.

– Gradnju kule treba povezati ne samo s funkcionalnim zadacima nadzora i obrane, nego i simboličkom funkcijom povezanom s isticanjem povlaštenog statusa vlasnika feuda. Dotad skromna utvrda pretvorena je u jedan od najranijih primjera feudalnih rezidencijalnih utvrda izgrađenih na istarskom poluotoku, ističe on.

Nakon mletačkog osvajanja, utvrda je 1440. dodijeljena koparsko-piranskom plemiću Nikoli Gravisiju zbog zasluga oko otkrivanja protumletačke urote Padovanaca. Od tada pa sve do 1869. godine, kada se konačno ukidaju feudalne obveze u monarhiji, Gravisij ostaju vlasnici ovog posjeda. Utvrda je izgorjela u požaru koji ju je zahvatio dvadesetih godina 17. stoljeća i nakon toga, zaključuje Višnjić, najvjerojatnije nije obnavljana.

NAGRAĐENA KONZERVATORICA NATAŠA NEFAT

Radilo se i nad provalijom

Godišnja nagrada "Vicko Andrić" dodijeljena je pulskoj konzervatorici Nataši Nefat upravo za vođenje i dovršetak projekta obnove Petrapilose.

– Na ovako složenom i dugotrajnom projektu, konzervatori se susreću s cijelim nizom izazova i teško je odrediti koji bi bio najveći. Prije 15-ak godina, dok smo stajali pred velikom rupom koja je zjapila usred istočnog zida palasa, teško je bilo uopće zamisliti da će se u sagledivom vremenu biti moguće ovaj spomenik obnoviti i otvoriti za javnost. Zbog specifičnosti lokacije i samog konstruktivnog stanja spomenika, izazov je bio logično posložiti faze obnove i dinamiku istraživanja te pronaći izvore financiranja. Trebalo je proći nekoliko godina promišljanja, parcijalnih istraživanja, dokumentiranja stanja i izrade projekata da bi se mogle postaviti izvedbene faze. Prije početka obnove, veliki dio utvrde bio je gotovo nepristupačan, zatrpan urušnim dijelovima zidova i obrastao gustom vegetacijom. Svakom izvedbenoj fazi prethodila su arheološka istraživanja kako bi se pripremio pristup pojedinim dijelovima utvrde. Pritom je trebalo voditi računa o

Nataša Nefat: Na ovom se projektu našla izvrsna ekipa

sigurnosti svih uključenih, od arheologa do građevinskih radnika jer su se radovi u pojedinim segmentima odvijali u nemogućim uvjetima, nad provalijom, na lebdećoj skeli, pod ruševnim zidovima. Srećom, u projekt koji s prekidima traje već 25 godina, bio je uključen cijeli niz stručnjaka koji su svaki sa svoje strane donijeli niz kreativnih rješenja pojedinih problema.

– Jedan od najvećih izazova bila je odluka o razini rekonstrukcije. Vrlo je lako skliznuti u postupak velikih rekonstrukcija jer je mašta neograničena. Razmatralo

se više rješenja s većim ili manjim stupnjem rekonstrukcije zidova, pa čak i natkrivanja pojedinih dijelova, ali srećom se stav konzervatora poklopio s konceptom projektanta prezentacije Vjekoslava Gašparovića i voditelja arheoloških istraživanja Josipa Višnjića. Odlučili smo se za minimalnu intervenciju koja poštuje zatečeno stanje utvrde, s rekonstrukcijom zidova samo tamo gdje je ona bila konstruktivno i funkcionalno nužna i gdje su arheološka istraživanja pružila dovoljno podataka za rekonstrukciju.

Unošenju elemenata pristupa i prezentacije pristupilo se na jednak način. Na takvom je projektu potrebno mnoštvo "malih odluka" koje u konačnici određuju ukupni dojam – od odluke koju građevnu fazu prezentirati i kako, odabira materijala do toga gdje postaviti rasvjetna tijela i klupe ili sakriti kablove. Potrebna je stalna i tijesna suradnja s projektantima i izvođačima radova. Moram stoga naglasiti sretnu okolnost da se na ovom projektu našla izvrsna ekipa koja je godinama funkcionirala u sinergiji, što je u konzervatorskoj struci velika privilegija, zaključuje Nataša Nefat.

jektu obnove jedne od najvećih i najznačajnijih srednjovjekovnih utvrda Istre, kaštela Petrapilosa.

Kako nam pojašnjava Gašparović, lokacija ima barem dva snažna aspekta, jedan je povijesni, a drugi prirodni. Sa stanovišta kulturne baštine, to je gradinski lokalitet, korišten od prapovijesti, na kojemu se od 11. stoljeća razvijala feudalna utvrda, korištena sve do 17. stoljeća. Lokalitet je stoga zaštićen kao nepokretno kulturno dobro. S druge strane, lokalitet ima i svoju vrijednost kao prirodni ambijent sa specifičnom vegetacijom na vrhu vapnenačkog grebena, s pripadajućom tišinom, odnosno sa svojim karakterističnim zvukovima vjetra, lišća, ptica, ali i sa svojim mrakom.

– Sve su to vrijednosti koje treba čuvati; mrak treba čuvati, tišinu treba čuvati, specifičnosti vegetacije treba čuvati. Ti su aspekti prirodnog okoliša često ugroženi našim građevinskim zahvatima, kaže projektant.

Zbog svega navedenog, projekt pristupa i prezentacije utvrde sporo se i dugo razvijao, a najvažniji aspekt razvoja projekta bila je redukcija. Postupno su odbačeni svi nepotrebni elementi projekta, kako bi ambijent čim više zadržao svoje povijesne, ali i svoje prirodne vrijednosti.

– Zapravo, radi materijala kojima su povijesne građevine građene, radi kamena koji se pretvara u građevinu, radi stabala koje se pretvaraju u drvene međukatne i krovne konstrukcije, te potom iznova vraćaju i pretvaraju u prirodni ambijent, povijesne su građevine vrlo bliske samom prirodnom okolišu, veli Gašparović.

Čelik i masivne hrastove grede

Projekt je tako reduciran samo na infrastrukturu za horizontalno i vertikalno kretanje kroz sačuvane dijelove nekadašnje feudalne utvrde. Reduciran je i po pitanju materijala, a svi novi arhitektonski elementi izvedeni su od ista dva elementa – samozaštitnog lima i masivnih hrastovih greda. Oba su materijala, pojašnjava on, odabrana radi smanjenja budućih troškova održavanja konstrukcije. Samozaštitni čelik nije potrebno dodatno štitićti antikorozijskim premazima, jer sam razvija svoj zaštitni sloj, koji ga štiti od daljnje korozije.

Lokalitet je opremljen i podzemnom infrastrukturom za povremenu i privremenu javna događanja. Tri osnovna prostora utvrde – Palas, unutrašnje dvorište i vanjsko dvorište – opremljeni su podzemnim priključcima koji omogućavaju organizaciju kulturnih manifestacija, koncerata i slično.

Gašparović kaže da je cilj projekta bio stvoriti preduvjete za povremeno intenzivnije korište-

nja lokaliteta i organizaciju javnih događanja, a istovremeno sačuvati i zatečene prirodne vrijednosti ambijenta. Minimalna rasvjeta postavljena je samo po osnovnim putanjama kretanja i trebala bi biti korištena samo prilikom organizacije javnih događanja, dok bi ostali dio godine prostor utvrde trebao njegovati tišinu i mrak prirodnog okoliša.

– Nažalost, nakon dovršetka projekta, u prostoru utvrde postavljani su brojni fiksni multimedijalni uređaji, što je kontradiktorno osnovnoj ideji projekta da se sva dodatna oprema donosi i postavlja isključivo prigodno i privremeno. Osjećam da fiksni multimedijalni sadržaji nisu primjereni ovom prirodnom ambijentu jer svojim kontinuiranim radom, danju i noću narušavaju mir, tišinu i mrak ove prirodne lokacije, a svojom materijalnošću narušavaju sklad osnovnih sastavnih elemenata ovog nježnog ambijenta.

– Multimedijalna bi oprema mogli biti korisna u nekom frekventnijem gradskom prostoru, u kojem bi mogla biti poticaj za posjet Petrapilosi. Projekt pristupa i prezentacije utvrde Petrapilosa nastavak je razvoja sustava i tipologije arhitektonskih intervencija započet na projektu pristupa i prezentacije utvrde Possert kod Paza, zaključio je projektant Vjekoslav Gašparović.

Usput, u pojedinim turističkim proglašima naveliko se ističe atraktivnost upravo tih multimedijalnih sadržaja, no, isto tako, može se pročitati da je ovaj kaštel u narodu poznat kao 'dlakavi dvorac' i 'kosmati grad', a razlog neobičnim nazivima leži u gustom raslinju koje ga okružuje i izlazi iz njegovih zidina. 'Dlakavi dvorac' obrijale nagrade.